

Dolje crvena buržoazija Jugoslavije

Analiza lipanjske studentske pobune u Beogradu

Dopisnici časopisa Black & Red

1968

Sadržaj

Kronologija događaja	3
Eksplozija	3
Marš na Beograd	3
Masovan sastanak	3
Okupacije fakulteta	4
Izolacija pokreta	4
Akciono-politički program	5
Odbijanje kompromisa	6
Kriza i Titovo rješenje	7
Revolucionarni program	7
Izbacivanje	7
Društvena važnost lipanjskih događaja	7
Seljaci	8
Radnici	8
Studenti i profesori	9

Pažljiviji čitatelji zapadnog tiska vjerojatno su primjetili kratke napise o "studentskoj pobuni" tijekom prve polovice lipnja u Beogradu. Osim par novinarskih iskaza divljenja Titovim rješavanjem studentskog pitanja, tisak se uglavnom oglasio na ostale događaje. Uostalom, netko bi očekivao studentsku pobunu u Poljskoj ili Čehoslovačkoj, ali ne u liberalnoj Jugoslaviji. Tako da u ovom trenutku ne postoje analize lipanjskih zbivanja, niti njihovog utjecaja na jugoslavenko društvo. Kako bi dali upravo takvu analizu, započnimo s pregledom onoga što se zapravo dogodilo u Beogradu.

Kronologija događaja

Eksplozija

Kazališna grupa glumaca trebala je igrati besplatnu predstavu 2. lipnja za omladinu s omladinske radne akcije (ORA) koji su bili smješteni kraj velikog studentskog doma u Novom Beogradu. Studentski predstavnici su tražili da se predstava igra u velikom otvorenom amfiteatru, kako bi i oni koji ne sudjeluju u ORA-i mogli gledati predstavu. Naglasivši da su takvi besplatni kulturni događaji privilegija samo onih koji sudjeluju u radnoj akciji, vlasti su odredile da se predstava igra u malom kazalištu. Bijesni zbog ovakvog pristupa, nekoliko studenata pokušava na silu ući u kazalište prije predstave, no nakon kraće borbe, izbacuje ih policija. Vijest o izbacivanju proletjela je poput munje kroz studentski dom i uskoro se preko tisuću studenata i studentica okupilo ispred kazališta. Nakon svega par minuta okljevanja, gomila je napala kazalište, razbijeni su prozori, srušena vrata i počeo je sukob s onima koji su već bili unutra.

Ubrzo je pristiglo policijsko pojačanje i vatrogasno vozilo, ali prije nego su stigli upotrebiti šmrk, studenti/ce su oduzeli vozilo i zapalili ga. Nakon toga, policija je napala. Studenti/ce su sagradili barikade od prevrnutih automobila i kamenja. Nakon nekoliko nasilnih juriša i sukoba, studenti/ce su se povukli u studentki dom kako bi dogovorili daljnje akcije.

Marš na Beograd

Diskusija koja je trajala cijelu noć rezultirala je konkretnim planom: studenti/ce će sljedeće jutro masovno marširati do centralnog beogradskog trga. Tamo će pred javnost izaći sa sljedećim zahtjevima: neodgodivo oslobađanje svih uhapšenih tijekom prethodne noći, ostavka šefa policije (milicije) i povlačenje policije iz studentskog naselja u Novom Beogradu.

U jutro 3. lipnja, između tri i četiri tisuće studenata je formiralo kolonu i započelo deset kilometara dug marš do centra Beograda. Negdje na pola puta dočekala ih je policijska blokada i tisuće policajaca dovedenih iz cijele Srbije. Kad su se približili blokadi, sekretar Skupštine Srbije i sekretar Saveza komunista stali su pred studente i pozvali ih na pregovore. Međutim, bez ikakvih upozorenja, ubrzo nakon što su pregovori počeli, policija je počela pucati i napadati studente. U nasilnom sukobu koji je usljedio, 60 do 70 ljudi je ozljeđeno, uključujući i dvoje predstavnika vlasti koji su pokušali pregovarati sa studentima.

Masovan sastanak

Tog popodneva, deset tisuća studenata/ica okupilo se u Novom Beogradu i odlučilo osnovati Akcijski komitet kako bi ostvarili svoje ciljeve. Dok je trajao ovaj sastanak, u centru Beograda

je par stotina studenata/ica okupiralo Filozofski fakultet. Kasnije tog dana, studentske grupe su dijelile letke u kojima su tražili:

1. Hitno rješavanje problema zapošljavanja nakon završenog fakulteta, kako većina ne bi morala odlaziti van zemlje u potrazi za zaposlenjem;
2. Suzbijanje velikih nejednakosti u Jugoslaviji;
3. Uspostavljanje stvarne demokracije i samoupravnih odnosa;
4. Hitno puštanje svih uhapšenih na slobodu;
5. Ostavku šefa policije;
6. Zasjedanje Skupštine i razmatranje studentskih zahtjeva;
7. Ostavke svih uprava beogradskih novina, radija i televizije, zbog namjernog lažnog izvještavanja o događajima 2. lipnja.

Tokom večeri 3. lipnja, tisuće studenata u Nišu, velikom industrijskom središtu u Srbiji, izašlo je na ulice i demonstriralo u solidarnosti sa studentima/icama iz Beograda.

Okupacije fakulteta

Kao što je već spomenuto, Filozofski fakultet je okupiran već 3. lipnja popodne. Upravo tamo su stvorene organizacijske forme, opća skupština studenata i profesora, kao i akcijski komiteti. Okupacije drugih fakulteta su također organizirane na Filozofskom fakultetu. Uz izrazito visoku razinu suradnje između fakulteta, studenti/ce su uspostavili različite komitete: za pojašnjenje i iznošenje svojih zahtjeva, za agitaciju i propagandu i za stvaranje jedinstva studenata i radnika. U kratkom vremenu su fasade zgrada bile obljepljene plakatima sa sloganima poput: "studenti, radnici i seljaci ujedinite se protiv birokrata", "sutra bez ovih koji su prodali jučer", "dolje crvena buržoazija", "pokaži birokratu da je nesposoban i on će ti pokazati za što je sve sposoban", "više škola, manje automobila" i "bratstvo i jedinstvo svih naroda Jugoslavije".

Izolacija pokreta

Međutim, kako su se studenti/ce sve više organizirali, država je počela djelovati. Tako je izvanredni sastanak Gradskog komiteta saveza komunista i beogradskog gradonačelnika upozorio: "neprijatelj je ovih dana aktivan u Beogradu... ne možemo dozvoliti demonstracije protiv našeg sistema". Na sastanku je odlučeno da se poduzmu tri stvari. Prvo, na ulice je poslana policija pod punom opremom i s narednjem da zaustavi sve demonstracije. Drugo, pozvali su sve članove Saveza komunista u trgovinama, institucijama i tvornicama da onemoguće svaki kontakt između studenata/ica i radnika/ica. Treće, predstavnicima Saveza komunista u tvornicama je naloženo da organiziraju naoružane radničke milicije koje će imati zadatak zaštititi društvenu imovinu od studenata koji bi se mogli uništiti. Time je, već do večeri 4. lipnja, Savez komunista učvrstio svoju moć i učinkovito izolirao "neprijatelja" od ostatka društva.

Drugog dana okupacija fakulteta, 5. lipnja, policija je počela opkoljavati zgrade fakulteta. Do sredine dana postalo je jasno da se policija priprema za napad. Borba, službeno glasilo Centralnog komiteta Saveza komunista, unaprijed je opravdavalo napad pišući: "Ako želimo da se naša samoupravna demokracija normalno razvija, moramo je zaštititi svim dostupnim sredstvima od onih koji bi nametnuli svoju volju neredima na ulicama".

U nastojanju da se studenti/ce dodatno obeshrabre, počela su pristizati pisma radničkih savjeta iz Beograda i drugih gradova. Pisana prema istom obrascu, sva pisma su izražavala punu vjeru u vodstvo Jugoslavije i napadala su studentsku nestrpljivost i uništavanje društvene imovine.

Određeni dio nastavnika se od prvih dana okupacije, pogotovo na Filozofskom fakultetu, priključio studentima/icama. Osim tih par profesora, samo su grupe pisaca i umjetnika dale svoju javnu podršku studentskom pokretu. Ali do popodneva 5. lipnja, većina profesora se počela vraćati na fakultete. Većina tih koji su se kasnije pojavili, uz to što su bili profesori, bili su i visoko pozicionirani partijski kadrovi, ministri u vladi, ekonomski, znanstveni i stručni savjetnici, koji su upozoravali studente/ice na njihovu izoliranost, te su im savjetovali da uz pomoć profesora i kroz postojeće partijske kanale ostvare sve studentske zahtjeve.

Tijekom večeri 5. lipnja stigla je vijest da je u Sarajevu studentska manifestacija solidarnosti sa studentskim pokretom u Beogradu brutalno napadnuta od strane policije.

Rano ujutro, 6. lipnja, studenti/ce su odlučili prihvatiti savjet profesora i sastavili su popis svojih zahtjeva, koji će biti predstavljeni fakultetskom komitetu Saveza komunista. Zahtjevi su objavljeni u Studentu, službenom studentskom glasilu:

Akciono-politički program

Da se omogući brže i efikasnije rešavanje strateških problema našeg socijalističkog društva kao samoupravne zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti.

I.

Nalazimo da je hitno potrebno:

1. Da se donesu mere koje će brzo umanjiti velike socijalne razlike u našoj zajednici. U vezi s tim zahtevamo da se dosledno primenjuje socijalistički princip raspodele prema radu; da se jasno i tačno definišu kriterijumi za određivanje ličnih dohodaka; da se odrede najmanji i najveći mogući lični dohoci te da se ukinu one razlike u ličnim dohocima koje su zasnovane na monopolističkim i ostalim privilegovanim nesocijalističkim položajima; da se povede, energično, akcija protiv sticanja imovine na nesocijalistički način i da se nacionalizuje nepravredno stečena imovina.

Privilegije u našem društvu moraju da se likvidiraju.

Potrebne su mere po kojima će se dohotci iznad maksimalnih progresivno oporezivati.

2. Za efikasnije i brže rešavanje problema nezaposlenosti treba da se izradi dugoročna koncepcija razvoja naše privrede i da se, kao nešto što je osnovno, obezbedi pravo na rad svim radnim ljudima naše zemlje. A zato je potrebno da se donese odgovarajući program investicione politike, da bi se politika (program) zapošljavanja ostvarivao uz stalno stvaranje boljih materijalnih i kulturnih uslova za život naših ljudi.

Doneti i mere za zapošljavanje mladih stručnih kadrova. Stoga je neodložno rešiti pitanje pripravničkog staža i obaveznog zapošljavanja svih mladih stručnjaka, te pitanje honorarnog rada, koji treba da se svede na minimum ili da se ukine sasvim.

U kadrovskoj politici dosledno da se sprovodi načelo da se na mesta koja traže određene kvalifikacije zaposle ljudi koji imaju takve kvalifikacije.

3. Nužne su mere za brže uspostavljanje samoupravnih odnosa u našem društvu i za uklanjanje birokratskih snaga koje zaustavljaju razvoj naše zajednice.

Sistem samoupravnih odnosa treba dosledno razviti ne samo u radnim organizacijama, nego i na svim nivoima našeg društva, od opštine do federacije, na taj način što će u tim samoupravnim organima većinu činiti neposredni proizvođači. Polazna pozicija za stvarano razvijanje neposrednog samoupravljanja jeste da neposredni samoupravljači samostalno odlučuju o svim bitnim uslovima svoga rada, a posebno o višku rada.

Svi samoupravni organi treba da budu odgovorni za ostvarivanje zadataka koji spadaju u njihovu nadležnost i da budu pozivani na društvenu odgovornost u slučaju da te zadatke ne izvrše.

4. Demokratizacija svih društvenih i političkih organizacija, posebno Saveza komunista, treba da bude temeljnija i brža, u skladu sa razvojem samoupravnih odnosa. Oni treba da obuhvate, naročito, sva sredstva informisanja javnog mnjenja. Demokratizacija, najzad, treba da omogući ostvarivanje svih sloboda i prava predviđenih Ustavom.

5. Sprečiti, energično, sve pokušaje, da se društvena svojina dezintegriše ili da se izrođava u akcionarsku svojinu.

Sprečiti tendencije da se lični rad pretvara u kapitalisanje pojedinaca i grupa, a ove (tendencije) svesti u okviru Ustava i pozitivnih zakonskih propisa.

6. Izmeniti, što pre, Zakon o stambenim odnosima, da bi se onemogućilo špekulisanje stanovima u društvenoj i privatnoj svojini.

7. Odnosi u kulturi treba da budu takvi da onemoguće komercijalizaciju, da stvore uslove u kojima bi kulturna dobra i stvaralaštvo bili pristupačni svima.

II.

1. Odmah preduzeti reformu školskog sistema, da bi se on uskladio sa potrebama razvoja naše privrede, kulture i samoupravnih odnosa.

2. Da se ostvare Ustavom zagarantovana prava na jednake uslove za školovanje svih mladih ljudi.

3. Da se donese Zakon o autonomiji univerziteta.

Odbijanje kompromisa

Kada je fakultetski komitet Saveza komunista primio studentski političko-akcioni program, izrazio je solidarnost sa studentskih pokretom i započeo pregovore sa gradskim komitetom.

Studenti/ce su 6. lipnja uputili otvoreno javno pismo radnicima i radnicama Jugoslavije:

”Ne borimo se za svoje vlastite interese. Bijesni smo zbog ogromnih društvenih i ekonomskih razlika u društvu. Ne želimo da radnička klasa bude žrtvovana u ime reformi. Mi smo za samoupravljanje, ali protiv bogaćenja onih koji ovise o i koji kontroliraju radničku klasu. Nećemo dopustiti da se radnike i studente podijeli i okrene jedne protiv drugih. Vaši interesi i naši interesi su isti, naši su pravi interesi socijalizma.”

Te večeri je par stotina radnika/ica sudjelovalo na općoj skupštini Filozofskog fakulteta i mnogi su govorili pred entuzijastičnom publikom sačinjenom od studenata, radnika i seljaka. Na tom je sastanku obznanjeno da su novine Student zapljenjene od strane države.

Kako su se pregovori između fakultetskog i gradskog komiteta Saveza komunista približavali kompromisnom rješenju, među studentima/icama je počeo prevladavati stav da su izgubili kontrolu nad svojim pokretom kada su dopustili da ih predstavlja fakultetski komitet. U skladu s takvim stavom, nakon što je sljedeći dan obznanjeno da su fakultetski i gradski komitet postigli kompromisan dogovor, studenti/ice su ga u potpunosti odbacili.

Kriza i Titovo rješenje

Tokom 9. lipnja, događaji su prerasli u pravu krizu. Svi mediji su glasno pozivali na oštro kažnjavanje pobunjenih studenata/ica. Policija je zatvorila sve fakultete i svima onemogućila ulaz. Policijska jedinica raspoređena na Likovnoj akademiji je upala u zgradu te pretukla i uhapsila mnoge studente/ice. Tu večer je obznanjeno da će se predsjednik Jugoslavije sljedeći dan obratiti naciji.

Predsjednik Tito je iznenadio naciju dajući podršku studentskom Akcijskom programu. Smatrao je izazovom za jugoslavenske komuniste da te riječi pretvore u djela. Da, znao je da među studentima ima ekstremista i da mora osuditi upotrebu nasilja. Istovremeno je pohvalio novu studentsku političku svijest, čiji nastanak je nazvao plodom socijalističkog samoupravljanja u zemlji. Pozvao je sve komuniste da studentske zahtjeve pretvore u stvarnost. Na kraju je dodao da ako ne može pronaći način da ispuni njihove zahtjeve, onda mora odstupiti sa pozicije šefa države.

Nakon što su saznali za Titovu podršku njihovim zahtjevima, studenti/ce su izašli na ulice i marširali ulicama. Policije nije bilo nigdje na vidiku. Večernje novine su objavile da su krivo protumačile studentske zahtjeve i da se nakon ponovnog razmatranja akciono-političkog programa moraju složiti sa drugom Titom. Izenada, studenti/ce su svhatili da je njihov pokret dobio polulegalan status.

Revolucionarni program

Neposredan rezultat Titove podrške bio je nestanak masovnog pokreta. Sada su, rečeno je studentima/icama, napravili svoj dio posla i moraju se koncentrirati na probleme unutar fakulteta. Na većini fakulteta je ovo provedeno, jedina iznimka bio je Filozofski fakultet. Tu su, zajedno s drugovima i drugaricama s ostalih fakulteta, stvorili radikalnu kritičku poziciju prema društvu kao cjelini. Opravdali su svoj zahtjev za novom vrstom kritičkog univerziteta povezanog s radničkom klasom tako što su odbacili ulogu Saveza komunista kao avangarde radničke klase. Tvrdili su da Savez komunista opet uvodi kapitalizam u Jugoslaviji.

Izbacivanje

Sa rastom popularnosti opće skupštine Filozofskog fakulteta došlo je teških napada od strane visokih partijskih dužnosnika. Tito je u svom drugom govoru naglasio da na sveučilištu nema mjesta za ekstremiste poput profesora na Filozofskom fakultetu. Konačno, 20. lipnja, policija je zatvorila fakultet, a komitet Filozofskog fakulteta izbačen je iz Saveza komunista.

Društvena važnost lipanjskih događaja

Sa ljetnim praznicima prestaju i sve aktivnosti. Ostaje otvoreno pitanje: kakva je bila važnost lipanjskih događaja za različite dijelove jugoslavenskog društva? Najdirektniji i najinformativniji način da se odgovori na ovo pitanje bilo bi jednostavno dati samim predstavnicima raznih slojeva društva da to kažu sami za sebe. Kako bi to omogućili, prikupili smo neke zabilježene razgovore i diskusije sa seljacima, radnicima, studentima, profesorima i partijskim dužnosnicima.

Seljaci

Prodavačicu srednjih godina koja na beogradskoj tržnici prodaje paradajze i breskve pitali su: "Što mislite o studentskim demonstracijama u gradu?"

Odgovorila je: "Ne znam što ta gradska djeca misle, ali sam bog zna da je moj život i ovako dovoljno težak i bez toga da djeca uništavaju i razbijaju na ulicama. Policija će im pokucati na vrata, ubiti ih u njihovim domovima, pokositi ih u školama. Ta djeca bi se trebala pomiriti s tim što imaju, jer s NJIMA nema igranja."

Muškarca koji na istoj tržnici prodaje žive piliće pitali su da li je vidio plakate koji pozivaju na jedinstvo studenata, radnika i seljaka?

Odgovorio je: "Da, vidio sam plakat na fakultetu pokraj parka. Ali ne obraćam pažnju na takve stvari. Sve što žele je samo moć i kad je osvoje, biti će isti kao i svi ostali. Znaš priču o mladiću sa sela koji je otišao i partizane pa nakon revolucije postao komunistički dužnosnik? Uglavnom, otišao je na jednu od tih škola i diplomirao, dobio je vilu na brdu, skup namještaj, velik auto i vikendicu na moru. I tako, jedno ljeto je otišao nazad u svoje selo posjetiti staru majku. Nakon što je neko vrijeme slušala kako se hvali svojim postignućima, majka mu je rekla: "Sine, stvarno si uspio u životu. Živiš u velikoj kući sa skupim namještajem. Imaš velik auto. Imaš čak i drugu kuću na moru... Ali sine, što ćeš napraviti kad dođu komunisti i uzmu ti sve to?"

Radnici

Tokom večeri, radnici napune terase kafića pod velikim krošnjama drvoreda beogradskih širokih pločnika. Ovdje je lako upoznati radnike koji piju šljivovicu i slušaju živu romantičnu slavensku muziku. Također je lako započeti razgovor s njima, odnosno, dokle god se ne razgovara o politici: "Dođavola, to je politika, prokleta bila, samo to mi još treba, još više politike!" Ali ovaj put je bilo drugačije. Umjesto da slučaju muziku, ovaj put su diskutirali.

Pitali smo muškarca, tridesetak godina starog, koji je sjedio sam za istim stolom gdje i mi da li simpatizira studentske demonstracije. Odgovorio je: "Da, pretpostavljam. Naravno, svi podržavaju. Ali koja im korist od toga što ih mi podržavamo?"

"Jeste li vi ili vaše kolege radnici ikad razgovarali o štrajku?", pitali smo.

"Jesmo, razgovarali smo o tome. Ali većina nas ne bi mogla izdržati niti jedan tjedan bez plaće. Čuo sam da su tri tvornice otišle u štrajk tokom demonstracija. Ne znam kako su to uspjeli."

Kasnije smo upoznali grupu radnika iz tvornice guma. S obzirom na to da su glasno izražavali svoje mišljenje o određenom jugoslavenskom vođi, pitali smo ih: "Jeste li razgovarali s nekim studentima od početka lipanjskih događaja?"

Odgovorili su: "Jesmo, naravno. Nakon posla smo otišli u Studentski grad. Nakon što smo dokazali da nismo novinari, pustili su nas unutra. Htjeli smo da im kažemo kako samoupravljanje zapravo funkcionira. Rekli smo im da samo direktor i njegovi prijatelji samoupravljaju tvornicom. Osim toga, sastanci radničkog savjeta su tako dosadni da ni ne idemo na njih, osim ako nas ne natjeraju. Studetnima smo rekli da su se dokazali kao dio radničke klase i da svi radnici to znaju. Također smo im rekli da nije moguće reformirati ovu gomilu vođa koje imamo."

"Što su oni rekli na to?"

"Složili su se!"

Studenti i profesori

Studenti/ice Mašinskog fakulteta bili su jedni od najaktivnijih tokom lipnja. Zabilježili smo ovaj razgovor između grupe studenata/ica i njihovog profesora strojarstva.

Pitali smo profesora: "Kako procjenjujete uspjeh studentskog pokreta?"

Profesor: "Stvarno smo udarili staru državu tamo gdje je boli. Možda ne bih trebao reći "mi" jer studenti su ti koji su napravili sve. Kada sam došao nakon što je okupacija prostora trajala već par dana, naišao sam na grupu mladih ljudi za koje nisam niti znao da postoje. Izgledalo je kao da su se svi iznenada probudili iz dubokog sna. Nisu molili, zahtjevali su. Rekli su mi da izaberem stranu ili da se gubim iz svog ureda. To mi je bilo najdraže! Naravno da sam odlučio ostati raditi sa studentima. Radili smo zajedno na sastavljanju liste zahtjeva koji su se pokazali vrlo bliskima onima sa drugih fakulteta. Suočavali smo se i još uvijek se suočavamo s vrlo ozbiljnim problemima. Studenti moraju shvatiti da kao strojari ne mogu shvatiti sve detalje društvene i ekonomske politike. Ne mogu ići glavom kroz zid protiv sistema, umjesto toga moraju težiti tome da postane učinkovitiji. Oko toga se svi sada slažemo. Zapravo, jedinstvo na fakultetu i između fakulteta je jače nego ikad prije. Sad studenti s ovog fakulteta odlaze na sastanke na druge fakultete."

Student 1: "Kako to mislite da ne možemo shvatiti sve detalje "društvene" politike? Jebemu, znamo što je društvo i kakvo je: živimo u njemu."

Profesor: "Da, znam da imate opću ideju o čemu se tu radi. Ali činjenica je da vaše nestrpljenje pokazuje nedostatak dubljeg promišljanja ekonomije. Recimo, investicijska politika. Možete li početi shvaćati žrtve potrebne za racionalnu investicijsku politiku?"

Student 1: "Ne. Ne mogu shvatiti zašto "racionalna" investicijska politika uzrokuje toliko nezaposlenosti. Objasnite nam to profesore."

Profesor (kroz smijeh): "To zvuči apsurdno, zar ne?"

Student 2: "Ne razumijemo, ali mislim da i ne želim shvaćati tu vrstu racionalnosti. Naivni smo, ako na to ciljate. Ali i vi ste bili takvi kad ste došli na poziciju moći. Sad ste vi racionalni, a mi smo naivni. Dodavola profesore, mislim da je vaša racionalnost sranje. Imate dvostruku racionalnost, jednu za sebe i drugu za nas. Kažete da smo udarili državu tamo gdje je najviše boli time što smo ih natjerali da dignu minimalnu plaću sa 15.000 dinara na 30.000 dinara mjesečno. Profesore, mogao bih se kladiti da vi dobijete između 300.000 i 400.000 mjesečno."

Student 3: To je naš prvi zadatak: sačuvati naš pokret od toga da ga birokracija zgrabi u svoje ruke i da prihvatimo birokratske reforme. Naš drugi zadatak je da se organiziramo zajedno s radnicima. I naš treći zadatak je da postignemo stvarnu autonomiju sveučilišta, tako da ni jedan pandur ne može ući unutra."

Student 4: Tako je, organizirati se s radnicima. U Parizu su to mogli učiniti, čuo sam da su oformili grupe radnika i studenata. Mi ovdje to nismo ni mogli početi raditi. Sve tvornice su nam zatvorile vrata pred nosom. Svugdje je policija bila pred vratima. Rekli su radnicima da samo bogata gradska djeca koja želi uništiti ono što su radnici proizveli svojim radom pa da bi nakon toga morali još više raditi da to nadoknade. Čak su oformili naoružane radničke milicije da nas napadnu."

Student 1: To je bio posao komunista u tvornicama. Oni su to rekli radnicima, kao što im i sve drugo govore. Znam puno radnika koji im nisu vjerovali jednu jedinu riječ, ali nisu mogli napraviti ništa oko toga. Nemaju nikakvu mogućnost da nešto kažu. Plaćeni su toliko malo da si ne mogu priuštiti stupanje u štrajk. Toliko je malo poslova da se ne usude kritizirati jer se boje da će izgubiti posao i da nikad više neće naći drugi. Znae, za posao portira na Radio Beogradu"

je raspisan natječaj. Jebemu, za posao se prijavilo 60 ljudi s fakultetskim diplomama. Prisilna izolacija radnika, izostanak vidljivosti, niska plaća i izostatak sigurnosti radnog mjesta su alati koje Savez komunista koristi u tvornicama da stvore podjele između radnika, ali i da ih odvoje od nas i tako ih kontroliraju. Ako mene pitate, to je stvarna 'racionalnost' iza toga što zovete 'investicijska politika'."

Centar studentskog pokreta je bez sumnje bio na Filozofskom fakultetu. U nastavku donosimo zapis diskusije održane na općoj skupštini Filozofskog fakulteta, održanoj 9. lipnja 1968. godine.

Skupština je započela opisivanjem širine neprijatelja kroz tvrdnju da je to "svatko tko ima nešto za izgubiti kroz jednakost". Nakon toga, tokom diskusije o totalnom monopolu neprijatelja nad sredstvima javne komunikacije, netko je skrenuo pažnju na to da je jedan od najvažnijih novinara najvećih novina u Jugoslaviji prisutan u prostoriji. Kako je spomenuti novinar bio jedan od najgorljivijih glasnogovornika studenstkih neprijatelja, tražili su od njega da pojasni svoju poziciju.

Novinar: "Pa, bojim se da se sad ne mogu sjetiti svega što sam napisao jer nisam ponio ništa od tog materijala sa sobom... (negodovanje i povici od strane studenata)... Morate shvatiti... Nisam ja odgovoran za ono što se objavljuje u novinama. Konačna odluka nije u mojim rukama (smijeh). Mogu vam, ako već to želite, reći svoj opći stav o tome što vi radite. U osnovi, vi ste besmisleni agitatori. Znam da se nećete složiti s tim! Vjerujete da imate čvrste osnove za svoj pokret, ali zapravo je vaše djelovanje zasnovano na sitnoburžoaskom apstraktnom humanizmu.

Istina je da postoje određene deformacije našeg socijalističkog društva, ali te probleme treba sagledati znanstveno, što naše institucije i rade. Već su mnogi zakoni doneseni kako bi se te greške ispravile. Vi olako zanemarujete težinu problema s kojima se naše vodstvo trenutno suočava, i to samo zato kako bi u potpunosti diskvalificirali naše socijalističke samoupravne institucije i naše vodstvo."

Asistent: "Molim vas, možete li preciznije objasniti na što točno mislite kad kažete 'apstraktni humanizam'?"

Novinar: "Apstraktni humanizam? Da, mogu to pojasniti. Treba baciti samo jedan pogled na vašu literaturu da se izbjegne svaka zablude o tome koja je vaša ideološka pozadina. Analiza koju iznosite o stvarnim problemima s kojima se suočava naše društvo je pojednostavljena konfuzija raznih društvenih, ekonomskih i tehnoloških problema s jedne strane i načina upravljanja sa sredstvima proizvodnje s druge strane. Zbog toga ne prepoznajete socijalističku prirodu našeg društva i socijalističku motivaciju našeg vodstva. Umjesto toga, vi slijepo napadate tehnologiju, robne odnose i čak samo samoupravljanje. Ali iz ove vrste apstrakcije ne proizlazi ništa osim još više apstrakcije. Zato sadržaj vašeg pokreta nema nikakvu vrijednost, osim ako ometanje normalnih društvenih aktivnosti ne smatrate vrijednošću.

Asistent: "I mislio sam da ćete tako definirati apstraktni humanizam. Za vas svaka analiza koja se koncentrira na povezanost onoga što nazivate "deformacijama" i načinu upravljanja nad sredstvima proizvodnje je apstraktna, humanistička, buržoaska. Naravno, ne očekujemo da vi shvaćate kako je to što nazivate apstraktnim humanizmom u stvari osnova marksističke analize (smijeh). Kao glasnogovornik SK, vi ste, naravno, plaćeni za to da napadate marksističku društvenu analizu."

Profesor: "Ovdje ste spomenuli, što često spominjete u svojoj kolumni, da napadamo tehnologiju. Nitko ovdje nikad nije napao tehnologiju kao takvu. Za nas, problem tehnologije se ne može odvojiti od razine razvoja. U zemlji poput naše u kojoj polovica stanovništva obrađuje zemlju zbog pukog preživljavanja, gdje je industrijska proizvodnja toliko niska da većina radnog naroda

jedva zadovoljava osnovne ljudske potrebe, gdje je još uvijek problem osigurati svoj djeci školovanje i svim školama nastavnike, gdje je svaka peta osoba nepismena, i gdje svaka druga osoba živi u mjestu gdje nema čak ni kina, gdje se za razvoj znanosti godišnje odvaja manje od jedan i pol posto bruto državnog dohotka, gdje se znanstvene organizacije i tehnološki procesi tek rađaju, u takvoj zaostaloj zemlji bi vrijeme i mjesto za apstraktan napad na tehnologiju bio posve neprimjeren.

Ne, naš osnovni problem je kako pobijediti primivizam i zaostalost. Primjerice, socijalistička politika u multietničkoj zemlji ne može tolerirati proces povećavanja razlika između razvijanih i zaostalih naroda. Ne može dopustiti stvaranje novih snažnih društvenih razlika. Općenito govoreći, ne može zanemarivati interese slabih, nesigurnih, bespomoćnih i slabo razvijenih. Nadalje, ne može tolerirati razvoj nove upravljačke klase ili bilo koje vrste birokratskog sloja iznad društva kao cjeline.

Ali sve te negativne pojave koje socijalistička politika ne može tolerirati mogu poslužiti kao realan opis onoga što se događa u našoj zemlji. Što je najgore, a u tome je i bit problema, sve ove nastale razlike Savez komunista opravdava kao nužne posljedice maksimalnog tehnološkog razvoja. Kada naši domaći tehnokrati govore o nužnosti rasta stope tehnološkog razvoja u odnosu na cijeli sistem, u potpunosti im odgovara da zanemaruju sve političke, društvene i ljudske vrijednosti za koje se socijalizam zalaže. Ili, ako vam je tako draže da se izrazim nešto preciznije, zaboravljaju da je sistem o kojem govorimo, točnije, tehnološki napredak, samo jedan od podsistema općeg društvenog uređenja koje uključuje mnoge varijable koje nisu tehnološke ili ekonomske prirode.

Ili u terminima koje ćete bolje razumijeti (obraća se novinaru), ne napadamo tehnologiju, mi smo samo protiv silovanja društva koje vi opravdavate u ime tehnologije. Za vas, demokracija i ljudske vrijednosti su samo manje važne od tehnološkog napretka. Za vas, gdje je tehnologija naprednija, društvo je najnaprednije. Za vas su Sjedinjene Američke Države najnaprednije društvo jer prate vaš model.”

Student 1: ”Koristite svaku priliku da napadnete naš pokret prozivajući ga nesocijalističkim, zato jer napada vas, a ako ste vi svojim članstvom i prema zakonu socijalist, onda mi prema toj definiciji, naravno, ne možemo biti socijalisti (smijeh). Ali pitam vas, ako tvrdite da zastupate socijalizam, zašto ste ignorirali ono zadnje obraćanje našeg ambasadora u Ujedinjenim nacijama vezano uz Vijetnam i niste ga objavili svojim novinama? Ukratko, rekao je su Viet Cong i SAD jednako krivi u Vijetnamu. To je stvarno uvredljivo! Reakcionarniji pogled na svjetsku revoluciju ne mogu ni zamisliti. Pa ipak, niste skočili na ovu priliku da napadnete taj stav. Da li je to zato jer vam nisu platili da ga napadnete?”

Novinar: ”Slušajte, ja sam samo novinar. Moja moć je ograničena. Ne bi bilo nikakve koristi od napada na tu izjavu. Ne mogu promijeniti sve stavove našeg vodstva. Ja sam samo mali čovjek sa malim idejama.”

Student 2: ”Kod nas ovdje stvari ne stoje tako. Ne rangiramo ljude prema njihovoj partijskoj funkciji, već prema njihovom doprinosu društvu.”

Novinar (sad već ljut): ”Definirao sam vam apstraktni humanizam vrlo konkretno, no od vas nisam dobio nikakav odgovor, već samo neke trivijalnosti. Sad ste jako tihi o robnoj proizvodnji. Ili ne možete obraniti svoje stavove?”

Profesor: U pravu ste. Napadamo robnu proizvodnju i smatramo je dijametralno suprotnom socijalizmu. Ali možda nismo dovoljno snažni da poguramo naše društvo prema socijalizmu. Bez obzira na to, možemo reći da vi gradite kapitalizam. Zahtjevamo marksističku kritiku klase koju

gradite i klase koju predstavljate. Ne, ne želimo više ove isprazne takozvane socijalističke propagande. Sistematski ste dijelili i neutralizirali moć radničke klase, a čineći to ste stvorili moć i privilegije za sebe. Ono što oportunistički prepoznate kao prihvatljivo, to proglasite socijalizmom.

Zovite to što ste stvorili kako god želite, ali nemojte to zvati socijalizmom. Mi ovdje smo za stvarnu moć u rukama radničke klase, i ako je to značenje samoupravljanja, onda smo za samoupravljanje. Ali ako je samoupravljanje ništa drugo već fasada koja pokriva stvaranje kompetitivno profitno orjentiranog mehanizma birokratske uprave - zašto ne nazvati to pravim imenom, kapitalističke klase, onda smo protiv toga. Ne, vi niste socijalist i ne stvarate socijalizam. Možda vas ne možemo zaustaviti. Ali ćemo pokušati sagraditi stvarno kritičko sveučilište kako bi pomogli radničkoj klasi da razumije to što radite u njeno ime. Da, vi ste avangarda, ali ne radničke klase. Objavite to ako želite!

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright

Dopisnici časopisa Black & Red
Dolje crvena buržoazija Jugoslavije
Analiza lipanjske studentske pobune u Beogradu
1968

Black & Red 3, November 1968. Izvor prevoda: *Antipolitika* 2, ožujak/mart 2019.
antipolitika.noblogs.org

anarhisticka-biblioteka.net